

УДК 340.13

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.1.17>

ЮРИДИЧНІ КОНСТРУКЦІЇ ЯК СПОСІБ СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАВОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Кулініч О.О.,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії держави та права,
Дніпровський державний університет внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-0603-0513

Кулініч О.О. Юридичні конструкції як спосіб структурно-логічної організації правової інформації.

У статті здійснюється комплексний аналіз юридичних конструкцій як ключового елемента структурно-логічної організації правової інформації. Досліджується їхнє функціональне призначення у формуванні правових норм та механізмів правозастосування в умовах сучасного правового середовища. З огляду на постійне зростання обсягу правової інформації, виникає нагальна потреба в систематизації та впорядкуванні правових даних, що забезпечується через використання юридичних конструкцій.

Юридичні конструкції охоплюють терміни, дефініції, юридичні формули та інші елементи, що сприяють чіткому формулюванню правових норм і їхньому ефективному застосуванню. У статті акцентується увага на тому, як ці конструкції підвищують зрозумілість правових текстів для різних категорій суб'єктів, включаючи юристів, суддів та осіб, не пов'язаних з правом. Аналіз конкретних прикладів демонструє, що адекватне використання юридичних конструкцій може суттєво підвищити ефективність правового процесу, а також зменшити рівень правових невизначеностей. Досліджено еволюцію юридичних конструкцій у контексті соціальних змін і трансформацій правової системи, що свідчить про їхню адаптивність і здатність до інновацій. Визначено, що юридичні конструкції не лише структурують правову інформацію, але й формують правову свідомість, забезпечуючи зв'язок між нормами права та практикою їх застосування. Крім того, стаття аналізує вплив технологічних змін на юридичні конструкції, зокрема в умовах цифровізації правової сфери. Використання сучасних інформаційних технологій вимагає перегляду традиційних юридичних підходів, що сприяє виникненню нових конструкцій, адаптованих до потреб сучасного суспільства.

Обговорюються також проблеми, пов'язані з інтерпретацією юридичних конструкцій у судовій практиці, зокрема у випадках неоднозначності термінів та їх контекстуального значення. Це може призводити до правових колізій і труднощів у застосуванні норм права, що підкреслює необхідність чіткої та однозначної формулювання юридичних конструкцій. Таким чином, стаття підкреслює значущість юридичних конструкцій у структурно-логічній організації правової інформації, їхній вплив на правову свідомість та правову культуру, а також на загальний розвиток правової системи в сучасному суспільстві.

Ключові слова: юридичні конструкції, правотворчість, правозастосування, правова інформація, структурна організація, правові норми, інтерпретація, правова свідомість.

Kulinich O.O. Legal structures as a way of structurally logical organization of legal information.

The article contains a comprehensive analysis of legal structures as a key element of the structural and logical organization of legal information. We can trace its functional significance in the formation of legal norms and mechanisms of legal status in the minds of the current legal environment. Looking at the ever-increasing demand for legal information, there is a pressing need for systematization and ordering of legal data, which is ensured through a variety of legal structures.

Legal constructions consist of terms, definitions, legal formulas and other elements that support a clear formulation of legal norms and their effective formulation. The article focuses on how these constructions promote the reasonableness of legal texts for various categories of subjects, including lawyers, judges and individuals not associated with the law. Analysis of specific applications demonstrates that adequate use of legal structures can significantly improve the efficiency of the legal process, as well as change the level of legal inconsistencies. The evolution of legal structures in the context of social changes and transformation of the legal system is tracked in order to demonstrate its adaptability and relevance to innovation. It is shown that legal structures do not fail to structure legal information, but also to form legal information, ensuring connections between the rules of law and the practice of their

establishment. In addition, the article analyzes the influx of technological changes on legal structures, leading to the digitalization of the legal sphere in the minds of people. The development of modern information technologies requires a re-examination of traditional legal approaches, which coincides with the emergence of new designs adapted to the needs of modern marriage.

Problems related to the interpretation of legal structures in judicial practice are also discussed, highlighting the occasional ambiguity of terms and their contextual meaning. This can lead to legal contradictions and difficulties in the established norms of law, which reinforces the need for a clear and unambiguous formulation of legal structures. Thus, the article reinforces the significance of legal structures in the structural and logical organization of legal information, its influx into legal knowledge and legal culture, as well as into the fundamental development of legal systems in daily marriage.

Key words: legal structures, lawmaking, legal enforcement, legal information, structural organization, legal norms, interpretation, legal knowledge.

Постановка проблеми. Юридичні конструкції є фундаментальним елементом правової системи, що забезпечує логічну структурованість правових норм і сприяє їхньому ефективному застосуванню. У сучасному правовому середовищі, яке характеризується швидким зростанням обсягу правової інформації та її складністю, постає нагальна потреба у структуризації та впорядкуванні цієї інформації. Одним із найважливіших інструментів для досягнення цієї мети є юридичні конструкції, які слугують основою для формування і застосування правових норм. Проте, незважаючи на їхню значущість, існує ряд проблем, пов'язаних із використанням юридичних конструкцій у правовій практиці.

По-перше, юридичні конструкції часто стикаються з проблемами неоднозначності та багатозначності термінів. Це може призводити до труднощів у їхньому розумінні та застосуванні, що, в свою чергу, впливає на ефективність правозастосування. В умовах недостатньої чіткості формулювань, правозастосувачі можуть інтерпретувати норми права по-різному, що створює правові колізії та невизначеності.

По-друге, еволюція суспільства і технологічні зміни вимагають адаптації існуючих юридичних конструкцій до нових реалій. Сучасні виклики, такі як цифровізація правової сфери, вимагають перегляду традиційних підходів до формулювання правових норм. Проте, не завжди юридичні конструкції встигають адаптуватися до нових умов, що може призводити до їхньої застарілості та невідповідності сучасним потребам.

По-третє, недостатня увага до процесу формування юридичних конструкцій може призвести до їхньої неефективності. Відсутність чітких методологічних підходів у процесі їх створення може сприяти виникненню конструкцій, які не відповідають реальним потребам правового регулювання.

Таким чином, проблема юридичних конструкцій як способу структурно-логічної організації правової інформації є надзвичайно актуальною і потребує всебічного аналізу. Визначення основних проблем, пов'язаних із їх використанням, а також пошук шляхів їхнього вирішення можуть суттєво підвищити ефективність правового процесу та забезпечити кращу правову визначеність у суспільстві.

Метою наукової статті є з'ясування сутності юридичних конструкцій як інструменту впорядкування та систематизації правової інформації, а також обґрунтування їх значення у забезпеченні структурно-логічної організації права. У роботі передбачається проаналізувати роль юридичних конструкцій у формуванні єдиної та узгодженої правової системи, визначити їх вплив на точність правових норм, ефективність правозастосовної діяльності та розвиток юридичної науки. Особливу увагу зосереджено на тому, як використання таких конструкцій сприяє підвищенню якості правового регулювання, полегшенню сприйняття та інтерпретації правових приписів, а також створенню логічно стрункої моделі правової дійсності.

Стан опрацювання проблематики. Питання було висвітлено в таких роботах вітчизняних науковців: О.М. Мироненко, В.В. Луць, П.М. Рабінович, Ю.М. Шемчушенко, О.В. Меліхов, І.В. Кресіна, В.Я. Бородін, О.В. Дашковська, Д.О. Лавренко, О.О. Кулініч, Л.М. Добробог, М.М. Новікова і з позицій галузевих юридичних наук (І.І. Бабіним, І.С. Баталовою, Д.В. Винницьким, В.Н. Іва-новою, А.В. Іванчиним, В.М. Кудрявцевим, Л.Л. Кругліковим, К.К. Паньком, В.В. Піляєвою) ін. Дисертаційні та монографічні дослідження різних аспектів юридичних конструкцій здійснили Н.Я. Лепіш, А.О. Дутко та ін.

Виклад основного матеріалу. Юридичні конструкції відіграють важливу роль у правотворчості та правозастосуванні, забезпечуючи логічну структурованість нормативно-правових актів, системність правової термінології та впорядкованість правових норм. Вони дозволяють сформулювати правові положення таким чином, щоб уникнути правових колізій, забезпечити їхню передбачуваність та ефективно застосування. Як зазначає Шемшученко Ю.М., юридична конструкція є ме-

тодологічною категорією, що використовується у процесі правотворення для досягнення логічної узгодженості та внутрішньої єдності законодавства [1].

Поняття юридичних конструкцій давно відоме і використовується в юриспруденції, хоча визначається в кожного науковця по-різному. Відомими юридичними конструкціями можуть виступати такі, як незвична будова матеріалу, що відповідає певному типу або виду правовідносин, юридичних фактів та їх зв'язку між собою [1]; модель для врегулювання суспільних відносин; модель для відображення основних суспільних відносин [2]; один із основних засобів правотворчості, для створення законів, їх систематизація, кодифікація [3].

Юридичні конструкції є ключовим способом структурно-логічної організації правової інформації, адже саме вони забезпечують впорядкованість, системність і внутрішню узгодженість правових норм. В умовах стрімкого ускладнення законодавства та зростання обсягу нормативного матеріалу конструкції виступають своєрідними логічними схемами, що дозволяють перетворити розрізнені приписи на цілісну і зрозумілу модель правового регулювання [4]. По суті, юридична конструкція – це інтелектуальна модель, яка відображає певну логіку взаємозв'язку правових норм і понять. Вона є засобом абстракції та узагальнення, що дозволяє впорядковувати правову інформацію і робити її доступною для сприйняття. Наприклад, конструкція договору структурує інформацію про сторони, їхні права та обов'язки, умови виконання й наслідки порушення [5]. Конструкція правопорушення логічно організовує уявлення про об'єкт, суб'єкт, об'єктивну та суб'єктивну сторони. У кожному з цих випадків ми маємо не хаотичний набір правил, а структурно впорядковану систему, що полегшує як наукове дослідження, так і практичне застосування норм.

Юридичні конструкції становлять особливий інтелектуальний інструментарій, покликаний упорядковувати правову інформацію та забезпечувати її раціональне використання [6]. Сама по собі правова інформація є надзвичайно складною: вона охоплює систему норм, принципів, дефініцій, правових позицій, прецедентів та інтерпретаційних підходів, що у своїй сукупності формують значний за обсягом і внутрішньо неоднорідний масив. За відсутності конструктивного впорядкування цей масив набував би вигляду фрагментарної та хаотичної сукупності норм, доступ до якої був би утруднений як для науковців, так і для практиків. Саме завдяки юридичним конструкціям правова інформація набуває чіткої логічної форми, що уможливлює її системне осмислення та ефективне застосування.

Юридичні конструкції виконують роль механізмів інтелектуальної селекції та структурування правової інформації. Вони визначають внутрішню організацію правового матеріалу, перетворюючи різноманітні норми на упорядковану систему, яка характеризується послідовністю, узгодженістю та передбачуваністю. Завдяки цьому правова інформація стає більш стійкою до довільного тлумачення: конструкція не лише спрямовує мислення суб'єкта, але й задає алгоритм аналізу, що мінімізує ризики суб'єктивізму у процесі інтерпретації та правозастосування [7].

Особливо значущим є вплив юридичних конструкцій на формування права як цілісної системи. Вони виступають своєрідними «архітектурними блоками» правової матерії, за допомогою яких правова інформація інтегрується з рівня окремої норми до рівня правового інституту, а відтак – і до рівня галузі права [8]. Цей процес інтеграції забезпечує цілісність та системність правового регулювання, надаючи йому характер упорядкованої нормативної системи, а не випадкового зібрання норм.

Наприклад, у цивільному праві конструкції права власності та зобов'язання є базовими формами структурування відповідної правової інформації. Вони дозволяють звести розрізнені норми, що стосуються відносин власності чи договірних зобов'язань, у єдину логічну систему, де кожна норма займає своє місце і виконує чітко визначену функцію. У кримінальному праві аналогічне значення має конструкція складу злочину, яка слугує концептуальним каркасом, що структурує інформацію про злочинність і караність діяння. Вона уможливлює чітке розмежування між злочинними та незлочинними діями, забезпечує визначеність і стабільність правового регулювання у сфері кримінальної відповідальності.

Таким чином, юридичні конструкції є не лише технікою юридичного мислення, але й фундаментальним способом організації правової інформації. Вони забезпечують її логічне структурування, інтеграцію та систематизацію, що в підсумку сприяє підвищенню ефективності правового регулювання, зміцненню правопорядку та формуванню передбачуваного правового середовища [9]. У сфері правотворчості юридичні конструкції виконують функцію своєрідного логічного «фільтру», що забезпечує внутрішню узгодженість законодавчих положень. Використання усталених конструкцій дозволяє законодавцю уникати нормативних повторів, суперечностей та надмірної казуїстичності. Внаслідок цього підвищується рівень логічної організації нормативних актів, а правова інформація, закладена у законодавчих текстах, набуває впорядкованості та внутрішньої системності. Завдяки юридичним конструкціям навіть великі масиви правової інформації зберігають структурованість,

що полегшує їхнє застосування як для суб'єктів правотворчої діяльності, так і для адресатів правових норм. Іншими словами, конструкції слугують методологічним інструментом, який перетворює інформаційний хаос у логічно впорядковану систему [10].

Юридичні конструкції мають також ключове значення у правозастосовній практиці, оскільки вони задають логіку аналізу конкретних ситуацій та формують єдиний стандарт мислення для органів правозастосування. Так, наприклад, при кваліфікації злочину суддя чи слідчий використовує конструкцію складу злочину, яка передбачає перевірку наявності усіх його елементів у визначеній послідовності: об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта та суб'єктивної сторони [11]. У цьому випадку конструкція виступає не лише теоретичною моделлю, а й практичним алгоритмом роботи з правовою інформацією. Вона забезпечує уникнення довільності та суб'єктивізму у процесі застосування норм, а також створює єдність підходів у правозастосуванні.

У науковій та освітній діяльності юридичні конструкції виконують роль системоутворювального чинника, що впорядковує правову інформацію та формує цілісне правове мислення. Вони дають можливість осмислювати право не як хаотичну сукупність норм і фактів, а як внутрішньо узгоджену систему моделей та категорій. Завдяки цьому правова інформація стає більш доступною для засвоєння студентами та ефективнішою для використання в дослідницькій і педагогічній практиці [12]. Формування правничого мислення відбувається саме через засвоєння конструкцій, які, подібно до концептуальних рамок, структурують інформацію та дозволяють відрізнити істотне від другорядного.

Варто підкреслити, що юридичні конструкції не є застиглими утвореннями; вони постійно трансформуються та оновлюються під впливом розвитку суспільних відносин. Еволюція конструкцій відображає зміну способів структурної організації правової інформації відповідно до викликів часу. Сучасна доба цифровізації породжує нові правові феномени, що вимагають відповідного концептуального осмислення: так, з'являються конструкції електронного договору, смарт-контракту чи цифрових активів. Саме ці конструкції виконують функцію впорядкування нових масивів правової інформації, які без належної логіко-правової обробки залишалися б несистемними й фрагментарними.

Отже, юридичні конструкції необхідно розглядати не лише як технічний засіб правового моделювання, а як фундаментальний спосіб структурно-логічної організації правової інформації. Вони забезпечують узгодженість і системність правового матеріалу, створюють концептуальні моделі для правотворчості та правозастосування, сприяють розвитку юридичної науки й формуванню правничої освіти. Саме завдяки юридичним конструкціям право постає як цілісна, логічно впорядкована система, здатна адекватно реагувати на виклики сучасності та ефективно регулювати суспільні відносини в умовах постійних соціальних і технологічних змін.

Висновки. Проведене дослідження дає змогу зробити низку узагальнень, що дозволяють визначити місце і значення юридичних конструкцій у процесі структурно-логічної організації правової інформації. Насамперед, юридичні конструкції необхідно розглядати як універсальний методологічний інструмент, що забезпечує впорядкування та систематизацію правового матеріалу. Вони виконують функцію логічних схем, за допомогою яких складний і багатогранний масив правової інформації перетворюється на внутрішньо узгоджену систему, придатну для наукового аналізу, навчального засвоєння та практичного застосування.

Юридичні конструкції виступають своєрідними «рамками» для інтерпретації й використання правових норм. Завдяки ним право не постає хаотичним нагромадженням приписів, а набуває характеру впорядкованої системи. Це надає правовій інформації ознак послідовності, узгодженості й передбачуваності, що, у свою чергу, слугує запорукою ефективного функціонування правопорядку. У цьому контексті юридичні конструкції можна охарактеризувати як інтелектуальні алгоритми, які мінімізують ризик довільного або суб'єктивного тлумачення, спрямовуючи процес правозастосування в межі чітко визначених логічних моделей.

Важливо наголосити, що юридичні конструкції відіграють системоутворювальну роль на всіх рівнях організації правової інформації. Вони забезпечують інтеграцію окремих норм у правові інститути, а інститутів — у галузі права, формуючи цілісність правової системи в цілому. Такий інтегративний потенціал конструкцій надає правовому регулюванню стійкості, логічної завершеності та здатності до розвитку. Без юридичних конструкцій право залишалося б фрагментарним і непередбачуваним, що істотно знижувало б його регулятивний і охоронний потенціал.

У сфері правотворчості юридичні конструкції виконують роль логічного фільтру, який забезпечує узгодженість та системність законодавчих актів. Використання усталених конструкцій дозволяє уникати внутрішніх суперечностей, дублювання та надмірної деталізації, зберігаючи при цьому цілісність і прозорість законодавчої інформації. Це сприяє підвищенню якості нормативних актів і водночас робить їх доступнішими для сприйняття адресатами. У правозастосуванні юридичні

конструкції виступають методологічним каркасом для аналізу конкретних життєвих ситуацій. Наприклад, конструкція складу злочину дозволяє судді чи слідчому перевірити наявність необхідних елементів у суворо визначеній послідовності, що забезпечує єдність і стабільність практики.

Не менш важливе значення юридичні конструкції мають у сфері науки та освіти. Вони формують логічно струнку правове мислення, спрямоване не на механічне запам'ятовування норм, а на досягнення внутрішньої логіки їхньої побудови та взаємозв'язків. Саме завдяки конструкціям правова інформація стає доступнішою для осмислення студентами та більш придатною для використання в дослідницькій діяльності. Юридична наука отримує інструмент для концептуалізації нових правових явищ, а освіта — засіб виховання в майбутніх правників здатності мислити системно.

Окремо варто підкреслити динамічний характер юридичних конструкцій. Вони не є статичними чи раз і назавжди заданими, а постійно змінюються під впливом розвитку суспільних відносин і наукового прогресу. Сучасні соціально-технологічні трансформації, пов'язані з цифровізацією, породжують нові правові феномени, що потребують відповідного конструктивного оформлення. Поява конструкцій електронного договору, смарт-контракту чи цифрових активів демонструє здатність права оперативно реагувати на виклики часу та впорядковувати нові масиви правової інформації. Саме в цьому полягає одна з найважливіших властивостей юридичних конструкцій — їхня адаптивність і відкритість до інновацій.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що юридичні конструкції є не лише технічними засобами юридичного моделювання, а й фундаментальним способом організації правової інформації. Вони забезпечують її впорядкування, системність і логічну узгодженість, створюють передумови для стабільності правового регулювання та єдності правозастосування, формують основу правничої науки й освіти. Саме завдяки конструкціям право постає як цілісна, структурована і передбачувана система, здатна ефективно регулювати суспільні відносини та відповідати на нові виклики сучасності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шемшученко Ю.М. Юридична конструкція в сучасному праві: теоретичні та практичні аспекти. *Науковий вісник Національної академії правових наук України*. 2022. № 1. С. 25–32.
2. Шутак І.Д. Юридична техніка. Івано-Франківськ, 2013. 496 с. 2. Дутко А.О. Юридична техніка: види та зміст. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2006. № 3. С. 25–33.
3. Лавренко Д.О. Значення юридичної конструкції як засобу юридичної техніки. *Аналітично-порівняльне правознавство*. №2. 2023. С. 56–60. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.10>.
4. Лавренко Д.О. Функціональна панель юридичних конструкцій. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 3. С. 64–68. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.03.10>.
5. Лавренко Д.О. Юридична конструкція та її види в комплексі елементів законотворчої техніки. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 6. С. 64–68. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.164> С. 975–978.
6. Рабінович П.М. Теорія права: структура та основні категорії *Юридичний журнал*. 2023. № 4. С. 78–85.
7. Луць В.В. Юридичні конструкції та їх значення в правотворчості. *Право України*. 2021. № 2. С. 45–53.
8. Оніщенко Н.М. Систематизація правових норм: методологічні аспекти. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія: Право. 2020. № 3. С. 90–97.
9. Лавренко Д.О. Юридичні конструкції як засіб забезпечення стабільності правової системи в період кризи. *Соціологія права*. 2025. №.1. С. 105–108. DOI: <https://doi.org/10.37687/2413-6433.2025-1.17>.
10. Добробог Л.М. Поняття юридичних конструкцій як елементу нормотворчої техніки. *Нове українське право*. 2025. №.1. С. 27–32. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2025.1.3>.
11. Кулініч О.О. Методологічні аспекти юридичної техніки у правотворчості та правозастосування. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 3. С. 142–146. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.1.19>.
12. Гетьман А.П. Роль юридичних конструкцій у сучасному правовому регулюванні. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 5. С. 112–119.